

J. MÄNDMETS.

Kiir kaugusest.

Ei ole aega.

Kolmas trükk.

Ploompuu raamatukaupluse kirjastus.

J. MÄNDMETS.

Kiir kaugusest.

Ei ole aega.

Kolmas trükk.

Ploompuu raamatukaupluse kirjastus.

W. Ehrenpreis'i trükk Tallinnas

Kiir kaugusest.

Dr. Willem Jansoni korteris istus wana talunaisterahwas akna all ja ootas oma poega.

See oli tugewa kehaga, paksude paletega, umbes 70 aastane inimene. Ta peas oli lilleline willane rätik, üll hallikarwaline lahtine jakk ja sinisetriibuline seelik. Kingad olid tehtud paksust nahast, tugewasti õmmeldud ja madalate apsatitega. Wanakese käed olid ristis ja aineti waatas ta aknast uulitsale, kus praegu süüdati laternaid põlema. Esmalt wiitis ta köögis tüdruku juures weidi aega, utustades sellega, aga kui see poodi jooksis, tuli wana inimene saali. Ta istus akna alla pehmele toolile, kust waade ulatas wälja uulitsale ja pimedasse wajuwa majaderäga peale.

Kõnniteel woolas inimeste jõgi, jutustades ja naerdes.

Tuba täitis ämarus. Ainult eemalt laternalt langes nõrk walguse kuma läbi suurte ruutude wastas olewale seinale.

Dr. Jansoni hästi sisseseatud korter oli käidawa uulitsa ääres. Siin wõis aknal kaua aega waadata, ilma igawust tundmata. Üks pilt waheldus teisele

Päewal seisis kogu kaubaturg silmi ees ja õhtul kõndisid uulitsal noored inimesed jutustades rõõmsasti ja naerdes, ehk jälle ärimehed kõneledes üksteisele midagi tungiwalt.

Toas heljus puhas meeldiw õhk ja korralik sisseseade tegi siin wiibimise armsaks. Uhked palmid, kuuselaadi taimed jne. tuletasid meele triiphoonet, sest Dr. Janson oli suur lillede sõber. Ta hoolitses ise nende eest, waatles neid wahetewahel kaua aega, pidades taimi oma headeks sõpradeks. Walge portselaan-ahi laotas laiali pillawalt soojust ja kunstiarmastajaid sundisid peatama seintel ülesseatud pildid. Dr. Janson oli suur maalikunsti austaja ja iga noor kunstnik luges seda enesele tähelepanemist äratawaks auks, kui Dr. Janson ostis tema töösid näituselt.

Dr. Janson oli kogu linnas armastatud ja lugupeetud seltskonnategelane ja kõige selle juures hoolas arst, nii et abitarwitajate hulk alaliselt kaswas.

Kell lõi üheksa, uksekell helises ja tüdruk laskiski peremehe sisse.

„Sinul armas ema, hakkas wististe küllalt igaw," ütles Janson tulles saali. „Aga ma ei saanud kuidagi ennemalt. Tead, ema, täna õhtu oli mul õige raske. Ma tulin praegu haige naise juurest. Mind palutakse — tee terweks, aga taewas mis ma pean tegema. Ma luban, aga mul on eneselgi usku wähe."

Keset tuba seisis tugewa kehaga, paksude suitsukarwaliste juustega ja hallikas-siniste silmadega mees. Ta lihtsalt, mehiselt näolt paistis rahulole-

mine. Näo järele otsustades wõis teda arwata ligi 50 aastaseks, olgugi, et ohtralt halli karwu tihedates juustes püüdsid tõendada rohkemat aastate hulka.

„Siiamaale ei olnud mul aegagi, aga nüüd kallis ema, wõin ma sind õige waadata."

Dr. Janson lükkas tooli mööda libedat parketi ema ette, istus ja jäi aineti waatama wana naisterahwa otsa.

„Wanust on sul küll. Ei ole ime. Kas usud, ka mul on paled kortsus. Kui ilusana ja priskena ma sind sellest ajast weel mäletan, kui olin laps. Kui wana sa praegu oled?"

„Jakobi päewal sai 71 täis."

„Wanust küll. Kas usud ema, ka mul on küllalt hõbedat juustes. Habet ei wõi lastagi kaswada, sest see on juba täitsa hall. Mul on hea meel, et tulid mind waatama."

„Ega sa ju meie poole tule."

„Küll ma tuleksin, aga ei saa selleks kuidagi mahti. Tänawu suwel mõtlesin kindlasti wõtta paar kuud puhkust. Pidin wäljamaale minema ja oli nõu ka teie poole tulla nädalaks wõi paariks. Aga seal tulid niisugused asjad mis siin kinni pidasid. Nägid tänagi, kogu päewal ei saa mahti. Nii on see alati. Ja kuhu sa siis jätadki kõik need haiged ja hädalised."

Ja sellepärast sa siis ei tulnud?"

„Hea küll, sa oled nüüd kord siin ja ega ma niipea sind tagasi lase. Kui mind kodus ei ole,

siis istud sa siin akna akna all ja waatad uulitsale. Ega sul nii igawaks wahest ei lähegi?"

„Ma waatasin täna õhtu läbi Ei ma saa aru, mis need inimesed nii palju käiwad."

„Sa armas ema ei tunne linna elu," naeris Dr. Janson. „Neil on waja käia, linna elu on hoopis teistsugune kui maal."

Wana inimene waatas uulitsale.

„Mina ei panegi lampi põlema enne õhtusööki. Istume niisama widewikus. Paistab ju sealt laternatule walgus siia. See widewik on just niisama kui ennemalt kodus, kui meie, lapsed, sind tuppa ootasime ja kui wanaisa kõneles tontide ja hnntide lugusid. Oi ema, need ajad on mul niisama selgesti meeles, just nagu oleks see kõik olnud alles eila."

„Kus see lapse asi enam meelest läheb. Ka mina mäletan oma lapse-põlwe, aga mina olen ju sinust palju wanem."

„Kuule, ema, jutusta mulle nüüd neist asjust. Jutusta mulle sellest kodust, kus ma üles kaswasin ja kust mul armsad mälestused."

„Mis asjadest ma tean jutustada. Ega seal kodus midagi iseäralist olegi."

„Sa, ema, ei oska sellest aru saada, kui suur igatsus on inimesel mõnikord kodu järele. Kirjanikud on kirjutanud sellest jutte ja luuletajad teinud laule. Oota — eks sellest ole juba üle kümmekonna aasta, kui wiimati käisin teie pool. Ma ei ole wenna lapsi näinudki. Kuidas see aeg nüüd lendab."

Wist 15 aastat. Willu on 13-aastane. Tal on sinu nimi ja hüüab sind wahest naljatades nimekaimuks."

„Tubli poiss?"

„Ei ole wiga, hea laps! Just üsna hea õppija ei ole, aga töö peale on tahtmist. Ega ole midagi, millega ta walmis ei saaks. Isa lubab teda peremeheks panna. Noorem wend — see on 10-aastane, aga see tahab jälle kangesti õppida. Uurib kõik raamatud läbi, mis aga kätte saab."

„Noh, kui ta linnas koolis hakkab käima, siis tulgu aga minu juure. Minul ruumi küll. See on õige: üks tubli peremees ja teine õpetlane. Just karwapealt niisama, kui mina oma wennaga. Aga kuidas taluga lugu? Kas on niisama, kui aasta 15 eest?"

„Kus nüüd enam seda. Paljugi muutunud."

„Pahemaks wõi paremaks?"

„Eks muidugi ikka paremaks."

„Hooned needsamad?"

„Kus nüüd seda. Jaan ehitas kõik ümber. Meil oli ju siis alles wana tuba."

„Tean küll. Kas tead, ema, kuidas ma seda lapse põlwestki kõik hästi mäletan. Isegi seda suitsu-tuba. Kolm akent eesküljes, üks teisest suurem. Kui õhtul päike kopli taha loojenes, siis wajus kogu tuba pimedusse. Me kartsime. See on nii selgesti meeles, nagu oleks olnud kõik alles eile."

„Meie nüüdne elumaja on rehetoast hoopis eemal. Sealsamas kohas õunapuu-aias, kus kaswas

kahearuline klaarõunapuu. See kärises lõhki ja kuiwas ära. Õunapuude oksad käiwad akende wastu, nii et toast wõib puu otsast õunu wõtta."

„Kui kaunis teil seal küll elada!"

„Ega wiga ole. Tuul kohiseb puie oksades ja kohe wõib teada missugune ilm tuleb."

„Kas teised hooned on ka uued?"

„Enamasti kõik. Ainult wana wiljaait on weel järel. Seesama ait, mille põrand kõrgel on ja mille alla sa wahest pugesid."

„Tean, tean ema. Kui hästi see kõik meeles seisab. Ma tean, jäin sinna alla kord kinnigi. Oi — hirm oli suur — kisendada ka ei tohi. Wiimaks juhtus wana Madli ja päästis mind ära. Aga on's ta weel elus?"

„Oh ei — juba üle kümne aasta surnud. Ta waeneke oli raskesti haige. Kaua aega."

Suruwalt langes raskus Dr. Jansoni hingele.

„See wana hea inimene! Kuidas teda küll sai sellel ajal pahandatud, läks teine wahel kurjakski, aga ega seda olnud kuigi kauaks. Meie nägime ta silmadest ära — nüüd on ta jälle hea. Ah ta oli kaua aega haige?"

„Wististe ligemale aasta."

„Kas ta wahest ka minust kõneles?" Küsis Dr. Janson õige tasa.

„Kõneles nii mitugi korda. Ta oli juba üsna lõppemas, kui kord mind oma woodi juure kutsus: Kuule, mu kirstus on paar willaseid kindaid, ma hoidsin need Willemi jaoks. Kui ta kord koju

tuleb, anna need temale. — Ega tal ka muud midagi järelc jäänudki. See oli kõik ta terwe warandus."

„Kus on need kindad siis praegu?

„Ega neid enam olegi. Mis need ka siis olidki. Lihtsad labakindad. Wanainimese mõtted. Jaan ütles kohe: Ega neid maksa hoida, sest Willemil ei lähe neid ammugi tarwis."

Dr. Janson waikis. Uulitsalt kuuldusid hääled ja raske wankri mürin. Kusagil hõiskas auto. Õrnalt heitis eemal uulitsa nurgal põlew latern walguse kuma saali ja wastas olewale piltidega kaunisattud seinale.

Wanainimese kuju kerkis elusana Dr. Jansoni silmi ette. Tema ei wäsinud teda keelamast, hoiatamast, temaga kurjustamast. Aga teiselt poolt ei olnud ühtegi soowi, mida ta ei oleks oma ajal täitnud, ja alati astus ta wälja kõige südidusega laste kaitseks. Wahest jooksis ta wanainimese selja taha ja siis waatas Madli tõsiselt ja kindlalt isale otsa ja lausus: „Löö mind, aga jäta laps rahule." Ja nüüd oli see inimene seal raskes ja kauakestwas walus. Ta püüdis oma häda wastu nendest abinõudest kergitust otsida, mis tale õpetasid ebausklikud ja rumalad naised. Aga ometi oli see, keda ta alati meeles kandis suure armastusega, õpetatud arst? Miks ei jooksnud see nüüd oma kõige suurema heategija woodi juure ja ütelnud: oota, ma tahan sind terweks teha. Oota — see peab sind aitama, keda sa ilmas wahest kõige rohkem oled armastanud!

Aga see õpetatud arst ei tulnud. Ta sõitis päew päewa kõrwa oma haigete juures ringi, tõusis rikkaks, seadis oma korteri uhkelt sisse ja tale ei tulnud seda meelegi, kes nii ütles: „Löö mind, aga jäta laps rahule."

Ja kui see wana inimene wäsis waludest ja ootamisest, andis ta oma wiimase waranduse sellele, keda ta oli armastanud ja kes teda ometegi ei tulnud waatama.

Midagi surus walusasti Dr. Jansoni südant.

„Ega sa meie kohta enam ära ei tunnekski," algas ema. „Tead, need õunapuud, mis sina lapsena isaga pookisid, on nüüd juba suureks kaswanud ja kannawad wilja. Iseäranis see on uhke puu, mis aherwarre otsa istutasite. Tänawu oli ta nõnda õunu täis, et otse punetas päikese käes. Lapsed hüüawad teda Willemi puuks. Nii kutsuwad teda naabrid ka. Kopli sõõt on ammugi põlluks tehtud ja isegi kopli taga rabas oli rukis tänawu üle pea. Nüüd ju haritakse põldu hoopis teist moodi kui siis, kus sa olid weel laps. Endiste lautade kohal on suured klaaslawad. Wõi ma nüüd kõiki seda teangi, mis seal kaswatatakse. Ma wahest ütlen ka, mis sa nüüd kõike seda teed, aga Jaan ütleb: ära sa ema nurise. Ju tal ikka õigus on. Tead isegi — sellel ajal oli wahest ühest-teisest ka puudus, aga ega nüüd küll mingist puudust ole märgata."

Dr. Janson leidis enese nagu kino-ekrani eest, mille linal ta lapsepõlwe pildid kiiruga mööda lendasid silmi eest.

Ema tasane kõne äratas kõik selle ellu, mis siiamaale oli uinunud. Need olid tuttawad pildid, tuntud saludest, wäljadelt, armastatud inimeste hulgast. Alles nüüd nägi ta, kui palju oli neis päikesepaistet, hõiskamist ja rõõmu. Nendes oli pillawalt lusti- ja wärwide-mängu.

Aga midagi silmas ta sellel pikal pildikangal, millest ta oleks kinni haaranud kahe käega.

Ta katsuski teda peatada.

„Kas mäletad ema," ütles Dr. Janson," seal kopli aja peal kaswus laiade okstega jalakas? See oli seal kohas, kust jalgtee üle aja karjamaale wiis."

„Miks ma seda puud ei tea."

„On's ta alles?"

„Selle ostis puusepp ära ja laskis laudadeks saagida. Jalaka-lauad on ju kallid."

„Ah seda puud ei ole siis enam?"

Aga sellel pildikangal, mis praegu ta silmi eest läbi käis, oli see puu oma täies uhkuses ja toreduses. See oli sügisel, kus ta kollaste kaunalestadega kaetud oksad uhkelt ulatasid kaugele. Sellel ajal, kui õhtud juba läksid pimedaks, sai ta selle puu all Annaga kokku. Seal oli pea täitsa pime, sest jalaka oksad katsid taewa kinni ja peitsid armastajad eha ja kuu kiirte eest. Anna oli talu tüdruk, aga noore mehe eest, kes sellel ajal koolis käis, wäga ilus ja ta uskus kindlasti, et Annata sugugi elada ei wõi. Kahju, et päewad nii pikkamisi wenisid, kahju, et ta juba tänawu ei saanud täieealiseks. Kuidas ta oleks küll wõtnud neiu enesele naiseks.

Õnn! Kus on inimese õnn? Ta on seal laiaoksalise jalaka all. Siin ehitasid nad hea meelega tulewiku jaoks lihtsaid, armsaid hooneid, siin seadsid nad oma tulewiku kodu korda, siin kaswatasid nad ühes meeles lapsi ja wiisid need haritud inimesteks. Siin oli alles niisugune elu, kuhu wäljastpoolt ligi ei pääsenud pahandused, mured. Siin oli elu weel selge kui allika wesi, mis sügawalt läbi paistab ja kuhu põhja peale ei olnud wajunud mingit hõntsa.

Kord olid nad sügisel sealsamas jalaka all. Sellel ajal pannakse juba tuled taludes warakult põlema. Mets kohiseb ja pime on ümberringi.

Õhus tundub rehtede ja kütise haisu.

Temal tuli kodust ära sõita, sest suwine koolide waheaeg oli otsas. Raske oli lahkuda. Pidi millegist südame lahti kiskuma ja see sünnitas kirmendawat walu. Kui hea oleks olnud, kui nad nüüd nii wanad oleksid, nõnda et ei leiduks abiellu astumiseks mingit takistust. Nad oleksid siis alaliselt teineteise juures, elaksid seltsis, peaksid oma kohta ja kogu ilm, sellega ei oleks neil wähematki asja.

Ometi olid asjaolud niisugused, mida ei saa muuta.

Kuid troosti leidus ikkagi selles ahastust sünnitawas seisukorras.

„Ma tulen jälle tagasi,“ ütles Willem ja oma südames rõõmustas ju ette, kuidas siis Annat tahab rõõmustada.

Seal suudleski ta neid huuli, milleis tundus ülirohket kuumust ja elu.

Aga Janson ei läinud enam koju, ja kuigi läks, siis jäi ta sinna ainult paariks päewaks. Kuidas see kõik oli kadunud, just kui oleks hingest wälja uhutud tugewal käel. Ta ei saanud pärast enam Annaga kokkugi.

Ja sellest ajast peale on tale need silmapilgud tulnud wäga harwa meele. Elu tõrjus lapsepõlwe unistused, sest elu tõi esile, uusi pilte, mille walgus erk, mille hüüded ja kilkamised tugewad. Kuidas wõis ta siis weel ennast otsida pimedas jalaka all, kui isegi werewa eha palistus taewa weerul oli kadunud.

Aga täna õhtul oli midagi, mis awas kogu minewiku ta silmi ees kui salaraamatu. Ja need pildilehed ei olnud löönud selle pika aja jooksul sugugi koltuma.

See oli ema hääl, mis minewiku äratas ellu. See oli nagu mõni saladusline nõiapreestri kellahelin, mis inimese paneb magama ja teda kannab imeliste unenägude walda.

Dr. Janson waatas oma ette.

„Ega sa kõiki oma aegseid enam mäletagi," jutustas ema. „Eks need ole selle aja sees kaswanud suurteks inimesteks."

„Tõsi — ei mäleta tõepoolest. Nagu läbi udu tulewad mõned meele. Sellest on ju möödas paarkümmend aastat. Aga mulle tuleb meele — see oli Paju Anna. Ma mäletan — ilus tüdruk. Kuidas tema käsi käib?"

Dr. Janson katsus olla õige ükskõikne, aga ta hääl wärises.

„Miks ma ei tea, see oli küll kena inimene. Aga ega ta käsi käinud ühtegi hästi."

„Kuidas?"

„Ta oli nii imelik. Teda käisid mitmed ligidalt ja kaugelt kosimas, aga ei läinud mehele. Wiimaks ikkagi läks, kuid pikka iga tal ei olnud. Just kui oleks ette näinud. Jäi tiisikusesse ja suri."

„Suri?"

Kui oleks kuulnud hea inimesetundja seda küsimust, siis oleks see ta kõrwu käinud kui karjatus.

Dr. Janson tundis kuidas jäi ta tõuswal ja langewal rinnal õhu hulk napiks.

„Ega seda tea, kuidas ta selle häda sai. Nende perekonnas ju tiisikuse haigusi ei olnud. Ehk ta oleks ka terweks saanud, kui oleks arstitud. Aga tema, imelik inimene ei otsinudki rohtu. Lase aga olla peale, lausus ta, nii on kõige parem. Aga palgest oli tal kadunud wiimane kui weretilk. Walge kui luu. Kui ilus ta sellel ajal oli. Nagu Jumala ingel."

„Ah ta ei lasknud ennast arstida? Kas ta siis tahtis surra?"

„Mina seda ei tea, aga oli nii. Ütlesid tale: Kuule, Anna, keeda poolalehtede teed ja joo seda, see pidada aitama. Tee enesele männakaswude wanne, ka need teha terweks. Aga tema naeratab wastu ja ütleb: Olgu aga peale — eks mulle ole

sellest küll. Eks ma ole juba oma elu ära elanud. Mul olid ka omad rõõmud ja rohkem ma midagi ei ihaldagi."

Midagi käristas wõimsalt lõhki Dr. Jansoni südame. Kas ta siis ainult selleks tööd oli teinud ja teadmisi õppinud, et selle läbi mitte ühegi nende walu ja waewa kergendada, kes temale walmistanud noores eas nii hulgani roosilisi silmapilke. Ta oleks wõinud neid aidata, tal oli teadmisi, ta oleks wõinud nende juure astuda: Uskuge ja lootke, ma teen teid terweks. Missugune õnn oleks tale wastu waadanud. Ta teadis — nad mõtlesid ta peale, uskusid tema sisse, aga see nende jumal ei tulnud. Nad hüüdsid öösel tema poole, aga ta ei kuulnud ega ei wastanud. Ta tegi tööd, ta aitas inimesi, aga need jättis ta abita, keda ta oli tõotanud armastada elu otsani.

Dr. Janson tundis, et ta oli kaotanud midagi wäga suurt, wäga wäärtuslikku. Ta oli oma elu kaotanud. Ta oli küll aastakümneid kibedasti teinud tööd, wõib olla sajali korrali seisnud surijate woodi ääres, neid petnud lootuste andmisega, ja niisutanud nende ärakuiwanud keeli arstirohuga. Ta oli kuulnud wandumist ja palumist. Ta oli waadanud tuhmiks kustuwaisse silmisse ja ta oli näinud, kuidas surija woodi ääres omaksed tahawad teda kiskuda lõhki ja kisendawad kui meeletud: aita — aita!

See oli nõnda kestnud aastate kaupa ja kas suudab ta seda kokku arwata, kui mitu korda teda unewoodi pealt üles kisti, wälja wiidi sellest küsimata, missugune oli öö.

Aga kus olid need näod nüüd jäänud? Nad segusid udus ja kõikide kindlad jooned kadusid ta silmist. Õieti ei mäletanud ta ühtegi — ainult üksikud osad tulid meele ühest ja teisest põrutawast juhtumisest. Aga mis peaasi — esiti mõjusid niisugused lood liigutawalt, rahuriisuwalt. Kuid peatselt pahkas süda ja ta meel muutus pahuraks, kui nägi rahutust, millest wõis tulla, ainult kahju, aga mitte mingisugust kasu.

Ainult need kaks inimest ootasid teda oma walus ja piinas asjata.

„Oleks ometi sinagi sellel ajal kord sinnapoole tulnud, ehk oleksid sa tale osanud juhatada rohtu. Teie saite ju lastena nii hästi läbi."

„Jah ema, oleks ma tulnud. Aga ma ei tulnud."

Dr Janson laskis pea käte wahele ja wajus ema rinnale.

Mees nuttis.

Uulitsal wärises laterna tuli.

Ei ole aega.

Karu mõisa kärneri naine Anna Paju magas raskesti. Toas oli woodi magaja naisega, woodi kõrwal lapsekätki, akna all laud, mille peal wedelesid toidujätised, laua ääres mõned toolid ja akna all mehe pikasääregasaapad. Korter, kus nad elasid, oli mõisa oma. Paremal pool maja seina wastas seisid kõrwustikku mõisa rahwa sigadelaudad, kuna pahemal pool oli kubja tuba. Aegaajalt kuuldus läbi seina kubja naise kange köha, mille peale mees ööseti käratas: „Saadan wõtaks, ei lase magada. Aga hommikul ole enne päewa wäljas.“ Selle järele kuuldi kubjas üles tõuswat, ta otsis pimedas midagi — tõmbas siis tikuga tuld ja peagi wõis tunda kärneri toas wastikut Wene tubaka lõhna, See wastik hais tikkus läbi seinapragude.

Täna magas kärneri naine imeraskesti. Ta oli põranda ära pesnud ja sealjuures ühtelugu aidanud haiget last. Kogu minewal ööl ei saanud ta silmi kinni, wäike Leeni ärkas ühtelugu ja kakkas haledasti nutma. Lapse karjumine äratas ka mehe üles, see pööras siis teisele küljele ja ümises omaette: „Et sa ühe rahulise silmapilgu saaksid, ühtelugu

hulub teine. Wõtaks seda elu!" Naine surus küll lapse rinde wastu ja kui wäike tundis, et tal seal oli pehme ja soe, siis jäi ta ka waikseks. Pool tundi, tunni aega hoidis Anna lapsukest oma kätel, wiimaks surid need niikaugele ära, just kui oleks nad puust, ja kui ta last tahtis ütlemata õrnasti ja ettewaatlikult panna kätki, lõi laps silmad lahti ja hakkas nutma. Ruttu wõttis ta lapse uuesti kätele ja ütles: „Jumal hoia, mis on sul waesekesel ometi!"

Täna õhtu oli laps weidi parem ja Anna heitis peale seda, kui mees natukeseks lubas wälja minna, wäheks ajaks woodi. Noor inimene, pika, hoopis kahwatanud, lahja, otse sissewajunud näoga, paksude pruunide juustega, jumeta kahwatanud huultega, magas sügawas unes. Ta parem käsi rippus üle woodi ääre, millega ta nähtawasti last oli kiigutanud. Jalad puutusid pea põrandal, et ajawiitmata üles tõusta, kui laps hakkab nutma. Laua peal olewas lambis oli wist õli wäheks jäänud, wõi oli taht halwasti sees, aga kogu tuba täitis läkastama panew petroleumi hais. Wanadest mõisast toodud ajalehtist wõetud ja seintele kleebitud kindralite pildid waatasid tõsiselt ja kurjalt, nagu ei oleks nad selle korraga, mille walwajad nad olid päewad ja ööd, sugugi rahul. Kärneri paar oli selles korteris elanud juba ligi kümmekond aastaid. Igal suwel lubati nende tuba seest puhastada, kuid ikka oli see jäänud ühel wõi teisel põhjusel tegemata. Nüüd oli lubi mitmest kohast ära pudenenud, ainult ristamisi löödud warbad ja tagapool olew pihastanud sein paistsid silma. Kui paremalt poolt puhus tugew tuul, siis wõis toas

tunda südant pööritama ajawat seasõnniku haisu. Kuid see juhtus arukordel.

Anna magas raskesti, sellepärast ei kuulnud ta seda, et laps nuttis juba hulk aega õige tugewasti. Näis nagu oleks ta mõnikord waikinud hoogude wahel, aga tõepoolest mattis miski asi ta kurgus hinge kinni, nii et ta häälitseda ei saanudki. Kord-korralt läks nutt waljemaks, kibedamaks, aga ema ei kuulnud lapse häält. Ta magas nagu surnu.

„Tule Jumal appi, mis sellel lapsel ometi on," pomises kubja naine. „Ta ei kuule, kas karjugu teine wõi surnuks. Kus see Willem siis ise peaks olema?

Ära söövad saatanad, su hinge seest," pomises kubjas ja pööras teisele küljele. „Willem, Willem, eks ta ole seal, kus iga õhtu. Mängib mõisa poistega tallmeistri toas kaarte. Ega see sealt niipea tule. Mis tal teha, logab aias päewade kaupa. Oleks wäljal — katsugu. Ja ega see Anna kuule, puhu wõi pasunaga."

Lapse nutt läks ikka waljemaks, terawamaks. Wõis selgesti teisele poole seina kuulda, et matab hinge kinni.

„Wõtaks kurat", pahandas kubjas, „nüüd kuula siin öö läbi nende lõugamist pealt, aga homme ole juba enne päewa tõusu talli ees. Niisugune elu ei ei ole wäärt kolme kopikastki."

Ah sina mõistad ikka naisele süüd ja see pole midagi, kui mees öö otsa kaarte mängib. Sinul on kahju, et sa seal ei ole. Sa . . ."

Naine ei saanud edasi rääkida. Äge köhahoog mattis tal hinge kinni.

„Noh mis neil naistel siin siis teha ongi,“ urises mees.

„Ah teha ei ole,“ jahwatas naine, kui järele andis köhahoog. „Jah teie, ega teie teiste tööd ei näe. Minewa öö läbi jändas ta lapsega, ei saanud silma kinni. Mees magas kui kott, süda täis weel, kui laps nuttis. Eks ma tea omast käest. Hoidku Jumal seda naise elu!“

„Tahaksite küll päewad-ööd kokku magada. Ega teil siiski hea oleks.“

„Waata kurjawaimu, kuidas ta wõib sul hinge seest süüa. Oled sa, raibe, enam teinud kui mina! Oleksid sa minu asemel, küllap siis laulaksid teist laulu. Aga mis pagan see siis on, laps karjub ju enese lõhki.“

Lapse nutt käis nüüd tõeste hoogude, ägedate tõmblemiste kaupa.

Naine tõusis üles, otsis woodi ääre alt, leidis sealt ühe alt ära murdunud toolijala ja kolkis sellega mitu korda wastu seina. Wiimaks kuuldi teisest toas kobinat, sammude astumist ja tasast juttu.

Kui wastu seina löödud hoobid Anna üles äralasid ei saanud, ta esmalt unisest peast aru: pea käis ringi, kõik liikmed olid wälja weninud, kogu keha haige, nagu läbi peksetud. Kui püsti tõusis, pidi ta kukkuma ja kinni haarates woodiotsast suutis ta ennast hoida.

Aga niisugune segane olek ei kestnud kaua, lapse nutt tegi talle kõik selgeks. Uniselt kahmas

ema wäikese lahja, kerge nagu sulg, lapse oma kätte. Laps waikiski korraks kätel, awas wärwita hallid silmad, aga pea wajusid need jälle kinni ja ta hakkas uuesti nutma.

„Sa suur Jumal, mis on sul waesekesel ometi, sa kallis musikene, ole ometi wagusi.“

Anna läks nutja laps käe peal, laua juure, kus seisis punane sawist kruus weega. Aga wäike ei awanud silmi, ei saanud kuidagi tale tilka suhu. Laps lõi pea kaugele tagasi, tahtis ennast maha wisata ema sülest ja hakkas uuesti weel waljumini nutma, läkastades hooti.

„Sa Jumal, mis on sul siis wiga!“ kõneles ema, surudes last suu juure ja käies tuba mööda. „Mis sul siis on, et sa terweks ei saa! Jää ometi wagusi — sa Jumal, kas sa siis terweks ei saagi? Kus sul häda on? Kas kõhus? Ma triigin!“

Kui ema pani käe lapse palawa ja paistetanud kõhu peale, näis, nagu oleks laps jäänud rahulisemaks.

„Waata, kallis, kui ma triigin, siis saab kohe terweks. Ära nuta enam!“

Ja ema lahjale, jõuetumale, pisaratega kaetud palgele ilmus naeratus.

Aga kohe hakkas laps uuesti jälle winsklema, lõi pea tagasi ja ta keha läks korraga kangeks kui puu. Ta hoogne nutt muutus õhuahmimiseks.

„Sa armas Jumal — ei anna järele! Mis sul siis on? Mis sa tahad? Waata, mis ma sinule otsin! Waata!“

Ja ema läks lapsega laua juure, kiskus ühe käega sahtli lahti ja pakkus lapsele määrdinud, katkist papist hobust.

Kuid laps ei awanud silmigi.

Mis ma teen siis sule, kus sul waesel walu on? Kus kohas? Sina heldene Jumal, ta ei ole ka weel kodus. Jää wait, kussu, kussu, sa oled ju ema süles."

Laps waikis wäheks ajaks.

„Küll Leeni saab terweks, siis ma toon marju. Leeni kaswab suureks, nii pikaks kui emagi. Ma teen Leenile uued riided, toon Leenile kõik, mis ta tahab. Jää nüüd magama!"

Jälle hakas laps äkitselt nutma, lõi kangeks ja muutus siniseks.

„Sa suur Jumal! Sa sured ju praegu. Ei tea, kuhu tema siis nii kauaks ometi jääb. Sa armas Jeesus, oleks ometi tohter siin! Kussu, kussu, mis on ometi sul waesekesel!"

Naine käis kiiresti mööda pisikest tuba ja wajutas lapse tugewaste suu juure.

Lamp põles endist wiisi tumedasti ja laotas halba haisu, ja seintele kleebitud piltide peal olewate Saksamaa kindralite näod waatasid wäga tõsiselt.

Lapse nutt muutus weel kibedamaks, rõhwamaks, ta seisukord lootusetumaks.

„Oh sa suur Jumal, jäta ta ikka elama! Jeesus, Jeesus, tee ta terweks! Mis sul waesekesel siis ometi on. Sa heldene aeg, kuhu ta siis nii kauaks jääb. Ehk on woolmed, läheks Koolme Kaie järele, tema mõistab woolmesõnu."

Ema kõndis lapsega weel kiiremalt mööda tuba. Pihtades lõikas nagu noaga, käed olid rammad, aga ta kiigutas wäikest wahetpidamata, surus lapse suu juure, pakkus talle juua, jutustas temaga alaliselt ja naeratas tihti, kuna ta enese palgeid mööda alla weeresid hõbeselged pisarad.

Wiimaks jäi laps waikseks, ta kibe nägu oli rahuline ja ta hingas kiiresti, lõõtsutades.

Tasa, ütlemata ettewaatlikult pani ema lapse kätki. Kartes lapse ülesärkamist, ei julenud hingatagi. Hellasti kattis ta lapse tekiga. Kui ta sellega walmis oli, heitis weel pilgu lahjasse hädalisesse kahwatanud näkku ja pühkis sitsijaki warukaga silmi.

„Ei ta ei tulegi, sa Jumal, mis ta siis iga õhtu seal tallmeistri toas wahib. Ma lähen kutsun ja õige ära."

Noorik tõmbas rätiku ümber ja ruttas tasa uksest wälja.

Wäljas oli ilus kewadene öö. Tuuleõhk willpehme, lõhnarikas, sest ta kandis waraste lillede ja puude noorte lehtede lõhna enesega ühes. Mõisa taga tiigis, mis oli päriselt kinni kaswanud pilliroogа, konnaosjadega ja jõekõrkjatega krooksusid konnad üksteise wõidu. Mõisawahel oli waikne; ka ööwaht oli pinu ääre puupaku peale istudes ja seal walwates uinunud magama.

Noorik ruttas kiiresti tallmeistri toa poole. Ta läks tiigikallast mööda, kaugelt trepi ees kaswawast puiestikust ringi. Olid toodud toolid wälja trepile ja seal istusid saksad westes kewadesel ööl rõõmsasti juttu.

Ja ema läks lapsega laua juure, kiskus ühe käega sahtli lahti ja pakkus lapsele määrdinud, katkist papist hobust.

Kuid laps ei awanud silmigi.

Mis ma teen siis sule, kus sul waesel walu on? Kus kohas? Sina heldene Jumal, ta ei ole ka weel kodus. Jää wait, kussu, kussu, sa oled ju ema süles."

Laps waikis wäheks ajaks.

„Küll Leeni saab terweks, siis ma toon marju. Leeni kaswab suureks, nii pikaks kui emagi. Ma teen Leenile uued riided, toon Leenile kõik, mis ta tahab. Jää nüüd magama!"

Jälle hakas laps äkitselt nutma, lõi kangeks ja muutus siniseks.

„Sa suur Jumal! Sa sured ju praegu. Ei tea, kuhu tema siis nii kauaks ometi jääb. Sa armas Jeesus, oleks ometi tohter siin! Kussu, kussu, mis on ometi sul waesekesel!"

Naine käis kiiresti mööda pisikest tuba ja wajutas lapse tugewaste suu juure.

Lamp põles endist wiisi tumedasti ja laotas halba haisu, ja seintele kleebitud piltide peal olewate Saksamaa kindralite näod waatasid wäga tõsiselt.

Lapse nutt muutus weel kibedamaks, rõhwamaks, ta seisukord lootusetumaks.

„Oh sa suur Jumal, jäta ta ikka elama! Jeesus, Jeesus, tee ta terweks! Mis sul waesekesel siis ometi on. Sa heldene aeg, kuhu ta siis nii kauaks jääb. Ehk on woolmed, läheks Koolme Kaie järele, tema mõistab woolmesõnu."

Ema kõndis lapsega weel kiiremalt mööda tuba. Pihtades lõikas nagu noaga, käed olid rammad, aga ta kiigutas wäikest wahetpidamata, surus lapse suu juure, pakkus talle juua, jutustas temaga alaliselt ja naeratas tihti, kuna ta enese palgeid mööda alla weeresid hõbeselged pisarad.

Wiimaks jäi laps waikseks, ta kibe nägu oli rahuline ja ta hingas kiiresti, lõõtsutades.

Tasa, ütlemata ettewaatlikult pani ema lapse kätki. Kartes lapse ülesärkamist, ei julenud hingatagi. Hellasti kattis ta lapse tekiga. Kui ta sellega walmis oli, heitis weel pilgu lahjasse hädalisesse kahwatanud näkku ja pühkis sitsijaki warukaga silmi.

„Ei ta ei tulegi, sa Jumal, mis ta siis iga õhtu seal tallmeistri toas wahib. Ma lähen kutsun ja õige ära."

Noorik tõmbas rätiku ümber ja ruttas tasa uksest wälja.

Wäljas oli ilus kewadene öö. Tuuleõhk willpehme, lõhnarikas, sest ta kandis waraste lillede ja puude noorte lehtede lõhna enesega ühes. Mõisa taga tiigis, mis oli päriselt kinni kaswanud pilliroogaga, konnaosjadega ja jõekõrkjatega krooksusid konnad üksteise wõidu. Mõisawahel oli waikne; ka ööwaht oli pinu ääre puupaku peale istudes ja seal walwates uinunud magama.

Noorik ruttas kiiresti tallmeistri toa poole. Ta läks tiigikallast mööda, kaugelt trepi ees kaswawast puiestikust ringi. Olid toodud toolid wälja trepile ja sealistusidsaksadwesteskewadeselöölrõõmsastijuttu.

westes. Otse mürinal jooksid konnad wette ja nõnda soikus ka mõnes kohas wäheks ajaks nende krooksumine.

Tallmeistri toa aknast paistis tuli. Noorik heitis pilgu wäiksest neljaruudulisest aknast tuppa, Ja, siin ta on. Nad istusid neljakesi wäikese laua ümber ja mängisid kaarte.

Anna otsis ukselingi üles. Uks oli alla wajunud, sest ta liikus roostetanud hingedel raskesti. Öõwahi koer, kes nuuskis eemal tiigikaldal, hakkas haukuma.

Kojas oli pime ja wänge hais tungis ninna. Anna ei saanud esmalt arugi, mis hais see on, aga kui ta käed seina peal rippuwate hobuseriistade wastu puutusid, siis teadis ta kohe, et see on tökat, mis siin kangesti lehkab.

Tallmeister oli õhtul määrinud hobuseriistu.

Seestpoolt tehti uks äkitselt lahti ja tallmeistri punane habe ja tuli nähtawale nässis nina.

„Kes siin on?"

„Mina."

„Kes sina?"

„Mina. Kas meie Willem on siin?" küsis Anna ja tungis tuppa.

Mehed istusid wäikese laua ääres, mis oma ajal wist oli üle tõmmatud punase, krobelise wärwiga, nüüd aga kulunud walgelapiliseks. Puutüki peal, millest tallmeister nähtawasti oli hakanud kingaliistu wälja woolima, seisis mokkadegalamp. Mokkade wahele oli korjunud tahma ja lambi kohast

tõusis paks suits lae poole. Terwe ruum oli täidetud õhus heljuwate tahmatükkidega ja kange lambiõli haisuga. Paar meest olid paljaste jalgadega, kuna nende pliida äärele kuiwama pandud sokid laiali laotasid raipe lehka. Akna ääres simpsu peal seisis pudel. Wististe oli seal wiin sees, kuid nüüd pilkus ainult tilgakene põhja peal.

„Kuule Willem, sina oled siin. Laps on kodus wäga haige."

„Noh, mis Willem wõib tale teha. Ega ta tohter pole."

„Kuule, tule nüüd ruttu koju! Kuule!"

Naine tõmbas oma meest õlast.

Willem kiskus õla kannatamatult lahti, waatas wastas olewale mehele terawasli otsa ja küsis:

Noh kas saame ka midagi. Mis sull siis on?"

„Pada pool."

Oh jäta nüüd järele — tule koju. Laps on wäga haige. Ta sureb!"

„Küll see naise mehe elu on aga orjus, ei lase mitte trumpigi teha," ütles noor, segamisi juustega ja pahura näoga poisikene.

„Kas muud midagi ei ole?" küsis Willem.

„Risti pool ka."

„Teeme siis risti trumbiks ja pada aitab."

„Willem oh jäta ometi järele. Mine Koolme Kaie järele. Ta triigiks, ehk aitaks."

„Ja põrguelu on see naisemehe oma küll," naeris tallmeister, mille juures ta suu inetumalt laiali

wenis ja nägu hoopis muutus. „Ei mina niisugust kolki enesele küll kaela sidunud ja ei ole minul nüüd ka tegemist Koolme Kaiega."

„Aga see on tore," rõõmustas Willem, kui ta oli naise küünarnukiga tagasi tõuganud. „Ma ütlen, me paneme nad laua alla."

„Oh jäta nüüd ometi, tule ju!"

Naine haaras kaartidest kinni. Need olid niiwõrd mustad, et waewalt wõis neid tunda.

„No noh — ära kisu lõhki. Need on alles minu omad," hüüdis tallmeister.

„Ära, kurat jända!" kisendas Willem ja püüdis kaardid naise käest ära kiskuda.

„Ma ei lase lahti — tule koju — laps sureb."

„Ega sinul poleks aega olnud siis siia joosta," tähendas üks lauasistujaist.

Saa aru — lase lahti! Minul ei ole aega tulla!"

„Sa pead tulema. Tule ruttu!"

„Lase lahti!"

Willem tõmbas äkitselt ja selle juures rebenes risti seitse pooleks.

„Sa saadan, su eest ei saa kusagil mahti." Nüüd tõusis mees üles, haaras naise õlast kinni ja wiskas ta uksest wälja. Ühe käega hoidis ta sissetikkuja naise eest ukse kinni, kuna teisega luuawarre ukse taha seadis.

Pea oli uks kinni ja mehed istusid uuesti lauda.

„Tiris, kuriwaim, lõhki," lausus Willem kaarte waadates. „Aga see oli risti seitse, sellepärast wõib weel mängida küll."

„Ega sellest enam mingit tule,“ tähendas tallmeister. „Ajas käest segamini. Hakkame õige otsast uut partiid peale!“

„Tule koiu, Willem! Kulla pai Willem, tule täna koju! Laps sureb tõesti, ta igatses sind. Tule koju!

Ukse tagant kuuldus tasane nutt.

„Kuid see hääl oli nagu tuule kaebus katuseräästas, millega inimese kõrw on harjunud. Kõik kuulsid seda, aga keegi ei pannud tähele.

Warsti lahkus Anna ukse tagant. Ta läks kuutõbise wiisil wankudes mööda tiigikallast tagasi. Hommiku poolne taewakaar seisis punases leegis ja tuuleõhus tundus hommikust kargust. Ka saksad olid läiuud trepilt tubadesse — heledasti särasid suured selged toad ja klawerimängu wõis jalgteele kuulda.

Noor naine wärises kõigest kehast. Suurt waewa nõudis see ta käest, et ta jõudis koos hoida oma hambad.

Oma korteri ette jõudes kuulatas naine weidi aega. Toas oli waikne. Ema südamesse tungis lootuskiir. Ta waesekese walu andis nüüd wist tagasi ja saabki terweks!

Tasa ja ettewaatlikult awas Anna ukse, aga äge ehmatusehoog rabas ta puukangeks. Ta tütar oli woodi peal ja kubja naine, kellega nad ilmasgi hästi läbi ei saanud, põlwitas woodi ees. Ta palwetas.

„Mari, mis seal on!“ hüüdis Anna.

Wana naine tõusis pikkamisi üles, tegi ristitähe lapsukese otsa ette. Siis pööris ta ümber, waatas tõsisel, tigedal pilgul ukse wahel seisja naise poole ja kõneles:

„Mina ei saa küll aru, mis inimesed teie olete. Jooksete mõlemad kodust ära ja lasete lapsukese niiwiisi surra! Ma tulin siia, koputasin küll selja peale, aga mattis tal waesekesel hinge kinni: minu käte pealt wiis Jeesuke hinge oma juure. Teie ei olnud kumbki seda wäärt, et ta selle lapse oleks teile jätnud. Imelikud inimesed!“
